

СИНИША ТУЦИЋ

Уредништво Летописа: *Чини се да са развојем интјернетја и његовим ширењем постојаје уочљиво да се књижевност полако сели на сајбер просторе. Када је у иштјању проза, ита селидба је довела је до настјанка нових жанрова (ивитјер проза), нових начина итисања (интјерактивна проза) и читјања (хитјертекстј), као и до нових комбинација читјања и итисања (фан-проза). Да ли ће у итом ирелазу/селидби у нове, виртуелне просторе поезија остјати итја, или ће се, и у ком смеру, иромениити?*

Синиша Туцић: У последњих двадесетак година интернет је постао у технолошком смислу остварена постмодернистичка књижевна утопија, велика књига о којој се маштало много пре појаве глобалне мреже. Бескрајни хипертекст који се мрежно шири читавом планетом пружа могућности за најразличитије поетске експерименте. Постало је реално на веома једноставан начин убацивати слику, тонски и филмски запис у текст као инегрални део књижевног дела, и тиме проширити и увећати семантички потенцијал за различите интерпретације и тумачења. – Свет постоји да би се завршио једном књигом, писао је француски симболиста Стефан Маларме. О књизи као отвореном делу, које се може надограђивати и дописивати, промишљао је недавно преминули италијански књижевник и теоретичар Умберто Еко. Чини се да је гест кликтања на дугме компјутерског миша и улазак на линк веб-сајта омогућило да Борхесов Алеф, једна тачка у простору која садржи све остале тачке, буде наша свакодневна хипертекстуална реалност. Појавом интернета и других облика виртуелне комуникације у новим медијима књижевност је на нов начин актуелизована. Бити виртуелан, значи писати, тачније штампати, записао је филозоф Михаил Епштејн

у свом есеју „О виртуелној књижевности”, додајући да се никакав историјски познати литратуроцентризам не може поредити по својој експанзији са овим простором који је скроз литераран од центра до периферије.¹ Ипак, понекад је тешко у том мору текстова одвојити добру поезију од лоше. Сама доступност блогова, Твитера, Фејсбука и других социјалних мрежа на интернету омогућава свакоме да без уредника објави оно што је написао и да то читаоци могу да прочитају. Дешава се да поезија на интернету неретко бива постављена без икаквог промишљања. У мноштву текста написано понекад губи смисао, а језик бива лишен вишезначности, сведен на поједностављену поруку без метафорике, онеобичавања језика и не може трајније да задржи пажњу искусног и образованог читаоца. Виртуелна текстуална утопија на интернету може бити простор креативности, али и место за испразно „испуцавање” речи. Слобода која је пропевала на глобалним мрежама поново апдејтује чувене Миљковићеве стихове.

Моџли бисмо рећи да је модерна проза – истрага за немогућом прозом. Сличан иуи је имала и модерна поезија. Она је настојала да иуиотреби иеснички материјал који до ииада није иосиојао или кога иоезија иреиходних времена није моџла да савлада и иоичини себи. Да ли савремена иоезија има шансе да иеснички савлада грађу коју јој иружа савремени свеи (ипроизводе културне индустрије, доминацију финансијског сектора и Силицијумске долине, иосиухуманизам и иосидемокраицију), или ће се сконценирисаии на ио да оиева оно шио ираје?

Почев од романтизма, преко модерне, па све до данашњих дана, песник је освешћивао сопствени положај у свету. Песма је постигла врхунац када је достигла свест о самој себи, а језик песме почео да пева о песми. Песници друге половине деветнаестог и почетка двадесетог века учинили су преврат, јер је са појавом модерне поезије успостављен нов однос према језику као медијуму у коме настаје поезија. Убрзо је дошло до појаве авангарде и свих иновација коју су авангардни покрети донели са собом у двадесетом веку. Из авангардних и неоавангардних експеримената настала је конкретистичка, визуелна, па чак и компјутерска песма. У двадесетом веку важно је било бити нов, пратити тенденције у савременој поезији, добити информације о томе шта је тренутно актуелно у књижевности, не заостајати... А онда је дошло до засићења експериментом и иновацијама. Савремени песници су кроз неосим-

¹ Михаил Епштејн, *Посимодернизам*, Zepher Book World, Београд 1998, 109–110.

болизам, а касније и различите облике постмодернизма, реактуализовали традицију. Појавом интернета као глобалне библиотеке све је доступно сада и овде, а трка за информацијама постала је излишна. У таквој ситуацији много је битније створити аутономни простор креативности и не подлећи актуелним дискурсима потрошачког друштва које намеће ултимативни и једнообразни поглед на стварност око нас. Поезија има шансу да савлада савремени свет једино ако поставља питања и не бежи од своје суштине, за шта је понекад потребно бити и анахрон у односу на време, сачувати позицију из које је могуће писати, а да то има смисла. Из такве позиције ствара песник Ника Душанов², чија поезија жели да измакне свакој критичарској машини, дискурсу, употребљивости. Она је присутна у актуелности, али са задршком. Не жели да буде видљиво актуелан, али ни не наглашава своју неактуелност, у складу са оним што је филозоф Ђорђо Агамбен записао у свом есеју о савремености: „Заиста припада својему времену, заиста је савремен онај који не коинцидира савршено с њим нити се прилагођава његовим захтјевима и зато је, у том смислу, неактуалан; но управо зато, управо преко тог издвајања и тог анахронизма, он је више него други кадар опажати и докучити своје вријеме.”³ Постављање насупрот, које већина савремених песника износи у виду друштвено-поетског активизма на друштвеним мрежама, блогovima, фејсбук страницама, Ника Душанов потцртава ненаметљиво, графитном оловком, меким субјектом који својом дискретношћу улази у саму срж актуелности и на моменте испољава суптилну деструкцију постојећег.

Пицући свој ѿлемички ѿексї о ѿесничкој линији од Поа до Валерија, Т. С. Елиотї је ѿредсказао да линија ѿезије коју одликује радикална ѿоеїтїчка самосвесї, оличена у чистїој/аїсолуїној ѿезији, након Валерија „више не може да буде од какве корисїи будућим ѿесницима”. У сличном кључу могуће је ѿосїавиїи ѿиїање о корисїи од елиотїовске линије у ѿезији. Да ли ѿоеїтїчка самосвесї и ѿтрадиција у елиотїовском смислу ѿе речи, јесу, још увек, од корисїи ѿосї-ѿосїмодерним ѿесницима?

Један од великих проблема савремене поезије је да неки песници, у жељи да буду присутни на сцени, објављују збирку за збирком, понављајући песничке поступке, мотиве и теме, што доводи до за-

² До сада је Ника Душанов објавио две збирке песама: *Бацач ножева*, Матица српска, Нови Сад 2005. и *Повраїак у Шарлевил*, Удружење књижевника и књижевних преводилаца Панчева, Панчево 2015.

³ Giorgio Agamben, *Che cos'è il contemporaneo?*, prev. Mario Kopic, Nottetempo, Roma 2008: извор сајт pescanik.net.

сићења и немогућности да се иде даље. Повратак песничкој традицији и њено познавање мора да има везе са савременошћу. Никада нисам могао да разумем поделу на песнике елиотовског схватања поезије и познавања песничке традиције с једне стране и оне који су склони авангарди и експериментима. Можда је она важила некада, али данас није тако. Било да стихови реферишу на књижевну традицију или да песник својом поезијом доноси језичке иновације, прочитано треба да дотиче савременог читаоца, а песма мора да буде добра.

Један од лајџмоџива размишљања о њоезији јесте смањивање броја читалаца, или бар читалаца шћамџаних збирки њоезије. Шћна је разлоџ овом џренду и да ли он и на који начин њоврајно делује на сћварање њоезије?

Након свих ратова, криза и несрећа на овим просторима, било је за очекивати да ће књижевници бити окренути прози и да ће свако имати потребу да у форми романа исприча сопствени наратив о деведесетим. Међутим, у последњих десет година млади писци у Србији окрећу се поезији. На књижевној сцени појавило се педесетак нових песничких имена (рођених између 1975. и 1985. године) са по неколико објављених збирки песама. У времену глобализације и свеопште комерцијализације културе ствараоци се испољавају у поезији, као апартном књижевном жанру, што је по мени добро. С друге стране имамо потребу песника за самопромоцијом, јавним наступом. Бројне су књижевне вечери на којима се изводи поезија уз музичку пратњу, слемује, такмичи, забавља... Овакви видови популаризације поезије доводе тога да тога да многи почињу да пишу песме, заинтересовани долазе да слушају, али с друге стране имамо све мање читалаца. Права поезија захтева посвећеност, знање, осећај. Данашњи начин живота одвраћа људе од истинске књижевности.

Једна од најјачих меџафора књижевности је одломак из Књиџе о Јову у којој Јов каже: „О кад би се најписале ријечи моје! кад би се сћавиле у књиџу! Писаљком џвезденом и оловом на камену за вјечни сџомен кад би се урезале!” Да ли савремени џесник јоџ увек џежи да исџисује речи урезане у камен, или се мири са судбином да је оно шћио заџисује ближе џисању џранчицом њо џеску?

У последње време појавило се неколико зборника поезије у којима су својим песмама заступљени песници млађе генерације.⁴

⁴ Зборник нове новосадске поезије *Нешћио је у иџри*, прир. Маја Солар, Драгослава Барзут, Бојан Самсон, Синиша Туцић, Нови Сад 2008; *Улазница – Eintritis*

Читајући наведене изборе, уочавамо да је савремени песник образован и да познаје нове књижевне теорије и тенденције у култури. Доступност информација довела је до тога да се квалитет (барем поезије коју читамо у зборницима) подигне на виши ниво. Поезија је добра, али просечна. Свакако да има песника који пишу поезију вредну пажње. Ипак, неретко ми се дешава да прочитам збирку песама неког младог аутора на коју немам примедби, али да ми у сећању не остане ни један једини стих. Чини се да се критичари још не усуђују да праве антологије савремене поезије, него радије састављају зборнике и тиме се на неки начин ограђују од коначног вредновања. Своје судове за сада уписују у песку, не усуђујући се да оду до камена. С друге стране, многи песници пишу ни не постављајући себи питања шта ће се у будућности десити са написаним.

karte, Панорама српског јесништва 21. века – Panorama der serbischen Lyrik im 21. Jahrhundert, у сарадњи са часописом *Улазница из Зрењанина*, прир. Драгослав Дедовић, Драва, Аустрија 2011; *Просјори и фиџуре – избор из нове српске поезије*, прир. Владимир Стојнић, Београд 2012; *Van, tu: Free – избор из нове српске поезије*, прир. Владимир Ђуришић и Владимир Стојнић, Цетиње 2012; *Restart – панорама нове поезије у Србији*, прир. Горан Лазичић, Београд 2014.

СИНИША ТУЦИЋ

ЗАЛУЋИВАЊЕ

*Права умејносї је инцидентї реченица
сама њо себи
као реченица у ѡрози
Томаса Бернхарда.*

*Филм је филм
са њочейком, средином и крајем
као у Анїихрисиу
Ларса фон Трира.*

*Чиїајући Бернхарда
хваїам Кнуїа Хамсуна
Умејносї остїавља ѡрагове
у залуђивању.*

Мало је ѡраве умејносїи

*Израбљени санаторијуми
најушїене ауїосїраде
зайушїене ѡзорнице.*

*Планейа земља остїаје сама
остїављена од умејносїи
након ѡрохујалоџ инцидентїа
у залуђивању.*

*Све је књиџа
и једносїавна слова у њој.*

Сїранице ѡагиниране бројевима.